

פתיח:

4. במלחמת לבנון השנייה, נפצע רס"ן תומר בודהנה. תמונתו הידועה והמוכרת, כשהוא מובל, מונשם על אלונקה, מסביבו חובשים וקצינים, כשהוא מסמן V באצבעותיו, הפכה להיות סמל החוסן של מלחמת לבנון השנייה. תמונתו, הייתה הכלי שבאמצעותו התחזקה מדינה שסועה בעיצומה של מלחמת פתע, ונותרה, עד היום, סמל של חוסן ואמונה.
5. לו היה עובר החוק המוצע בנוסחו הנוכחי, הרי שתמונה זו לא הייתה מגיעה לעמודי השער של העיתונים בארץ ובחו"ל.
6. לו היו צריכים עיתונאים, בעיצומה של מערכה צבאית, לנסות ולהבין מה שמו של אותו קצין, לפנות לאשתו באופן מיידי (מעשה שהוא, כשלעצמו – מנוגד לתיקון לתקנון האתיקה של מועצת העיתונות כפי שהתקבל לאחרונה), ולבקש את הסכמתה, בכתב - הרי שתמונה מונומנטאלית זו לא הייתה פועלת את פעולתה האדירה על הציבור בישראל עד לרגע זה.
7. להלן נתייחס באופן פרטני לרכיבי הצעת החוק:

אדם שנפצע:

8. כבר לפי הדין המוסדר כיום בחוק הגנת הפרטיות, כל אדם שנפצע ופורסמה תמונתו, רשאי להגיש תביעה על פי חוק הגנת הפרטיות, בטענה שהצילום פורסם בנסיבות שעלולות להשפיל או לבזות את אותו אדם. [סעי' 2(4) לחוק]. לא בכדי, מופיע הסעיף בהצעת החוק כסעיף 4(א) – מיד לאחר הסעיף העוסק בפרסום צילום של אדם באופן העלול להשפילו או לבזותו.
9. לפיכך, כל תיקון בעניין, גורע יותר מאשר הוא מוסיף, ומצמצם את סעיף ה"סל" העוסק בהשפלה וביזוי.
10. הסעיף יוצא מנקודת הנחה שכל פרסום של אדם בנסיבות של פגיעה הוא פרסום שמהווה פגיעה בפרטיות. לא כך הוא. רק כאשר בפרסום יש כדי להשפיל או לבזות, ורק במקרה שבו לא עומדות הגנות למפרסם – ראוי להעניק סעד. יש לזכור, שהאדם הוא אמנם אדם פרטי, אך פעמים רבות מאוד, הסיטואציה בו הוא מצוי, היא סיטואציה ציבורית שיש בה חשיבות ציבורית עליונה. לא יכול להיות חולק על חשיבות הפרסום של תמונות מפיגועים לעיצוב דעת הקהל בישראל ובעולם כולו או מתאונות דרכים לשם חינוך, הרתעה ומניעה - כדי להיווכח בכך.

אדם שנהרג

11. קיים הבדל מהותי, לגישתנו, בין ההגנה על פרטיות אדם שנפגע לבין ההגנה על פרטיות אדם שנפטר. ההיגיון לכך פשוט הוא – העוולה והעבירה הקבועות בחוק הגנת הפרטיות, הן עבירות הנוגעות לנפשו של אדם. היגיון זה אינו מתקיים אצל אדם אשר אינו בין החיים.

12. השאלה היא עמוקה יותר, ונוגעת גם לסוגיית הנזק: לא יכול להיגרם נזק לאדם שאינו בין החיים. לא קיימת תגובה רגשית או נפשית של הנפטר, ולא ניתן לייחס לנפטר פגיעה רגשית או נפשית של צער, מבוכה, השפלה, עצב, עלבון וכיו"ב. כמו כן, אין לדבר השפעה כלכלית היות ובשלב זה נכסיו של אדם מצויים במסגרת עזבון או צוואה. יוצא אפוא שמתן פיצוי כספי במקרה של הפרת פרטיות הנפטר עומד בסתירה לדיני הפיצויים הכלליים הרואים כמטרת הפיצויים את השבת המצב לקדמותו באמצעות סעד ממוני.

"בזמן הפגיעה או בסמוך לאחריה":

13. הסעיף המוצע בתיקון מתייחס ל"פרסום" בזמן הפגיעה או בסמוך לאחריה. מושכלות ראשוניים הם ש"חדשות" – הן חדשות, קרי מהוות שיקוף אקטואלי של המציאות המתרחשת בהווה. לפיכך, פרסום תמונה שלא בסמוך לאחר האירוע או במהלך האירוע, הוא פרסום שאין בו ערך חדשותי, ולעיתים מזומנות, בשל כך, גם אין לו ערך ציבורי. יש בכך הטלת מגבלה לא מידתית על חופש הביטוי ועל זכות הציבור לדעת.

14. כמו כן, המינוח "בסמוך לאחריה" הוא מינוח גמיש מדי. פירושו של דבר, שלא ניתן יהיה לפרסם צילום שצולם במהלך אירוע, וגם לא לאחר האירוע. אך מהי משמעות התיבה "לאחר האירוע" – כמה זמן? ובאילו נסיבות? אלו שאלות פרשניות שעלולות ליצור חוסר וודאות משפטית.

אישור בכתב – שינוי המדיניות המוסדרת בחוק:

15. לא בכדי, קבע המחוקק, ביחס לכל אחת מעילות הפגיעה בפרטיות על פי סעיף 2 לחוק, כי הפגיעה תתקיים רק כאשר הנפגע לא נתן הסכמתו לפגיעה. הסכמה, לענין סעיפי המשנה של סעיף 2, היא הסכמה מדעת, הסכמה מפורשת או הסכמה מכללא.

16. לכאורה, סעיף 4(א) המוצע כפוף לדרכי ההסכמה הכלליות בחוק, אך קובע כי ההסכמה לגביו תהא בכתב בלבד, שהיא הסכמה מפורשת. לטעמנו, מדובר בחריגה מוגזמת ממדיניות שנסקלה כדבעי על-ידי המחוקק ונתקבלה על ידו לאחר דיונים ממושכים.

"בן משפחתו מדרגה ראשונה":

17. ביום 15.6.10 תוקן תקנון האתיקה של מועצת העיתונות, כך ששילב בתוכו הוראות הלקוחות מהצעת חוק מקבלי בשורת איוב, התש"ע – 2009 (פ/1915). לפי התיקון הוולונטארי שנטלה על עצמה העיתונות "לא יפנה עיתונאי בדברים אל בני המשפחה הקרובה של אדם שנספה או נפגע באופן חמור במלחמה, בתאונה או באסון אחר, לפני שוידא שהידיעה על מותו או פגיעתו של אותו אדם הובאה לידיעת בני משפחתו הקרובה מפי גורם מוסמך". וכן: "לא יתקרב עיתונאי למקום הימצאם של בני המשפחה הקרובה של אדם שנספה או נפגע באופן חמור במלחמה, בתאונה או באסון אחר, לפני שוידא שהידיעה על מותו או פגיעתו של אותו אדם הובאה לידיעת בני משפחתו הקרובה מפי גורם מוסמך".

18. התיקון התקבל, לאחר שוועדת השרים לענייני חקיקה העבירה את הנושא (כראוי) לטיפול מועצת העיתונות, באופן של הסדרה פנימית, תחת קבלת החוק והעברתו להמשך תהליך החקיקה.

19. פירושו של דבר, שעל-פי התיקון החדש המוצע ע"י מציעי החוק, אם יפנה אדם בדברים לבן משפחתו הקרובה של נפגע או הרוג, על-מנת לקבל את הסכמתו בכתב לפרסום תמונה, הרי שיימצא בהפרה של תקנון האתיקה. אם לא יפנה, ויפרסם, הרי שיימצא בהפרת החוק על פי נוסחו הנוכחי.

20. מדובר בסיטואציה הכובלת את ידי העיתונות מדיווח על עניינים שה"רכילות", כפי שנקבע בהצעת החוק, מהם והלאה. מדובר בנושאים שיש להם חשיבות עליונה ושעומדים **בראש סדר היום הציבורי – פיגועים, תאונות דרכים, אסונות טבע, פשיעה חמורה**. אלו לא עניינים רכילותיים. אלו עניינים שאם לא ידווחו, יהיה הדבר חטא לחופש הביטוי ולזכות הציבור לדעת.

21. יתרה מכך, יש לזכור שמדובר במשפחות המצויות לעיתים מזומנות במצב של הלם. הפנייה הפורמאלית, בבקשה ליתן הסכמה כתובה, לא רק שאינה ראויה ונחוצה, היא גם לא ישימה או פרגמטית. מדובר בהצעה מכבידה באופן שיכבול את ידי העוסקים במלאכה.

הערה בדבר עניין ציבורי, איזון ערכים וזכות הציבור לדעת:

22. בדברי ההסבר להצעת החוק נכתבה שורה אשר צרמה לנו במיוחד. נכתב, כי פרסום הצילום "פוגע פגיעה רבה באינטרסים פרטים ובצנעת הפרט, ונועד אך לספק את חיפוש התקשורת אחר סנסציות".

23. ראשית, ראוי להעיר, כי תפקידו של בית-המשפט, גם על פי נוסחו של החוק הקיים, הוא לבצע איזון בין זכותו של אדם לפרטיות לבין העניין הציבורי שבפרסום הדברים. ככל שמדובר בעניינים פרטיים ואינטימיים יותר, כך נדרש שהאינטרס הציבורי הנוגד יהא כבד משקל.

24. שנית, הדוגמה שניתנה בפתח מזכרנו זה, היא דוגמה מובהקת לנזקים שעלול לגרום החוק בנוסחו הקיים. כמו תמונתו של תומר בוהדנה, קיימות תמונות נוספות שנחרטו בזיכרון הקולקטיבי כאיקונות של מאבקים וכסמנים של תקופה.

25. תמונות הפיגוע בסבארו, בירושלים לפני יותר מ-9 שנים, נותרו חקוקות בזיכרון הציבורי עד היום; כמוהו סיפורם של בני משפחת סחיוסחורדר שנפגעה באותו פיגוע; תמונות חתונתם של קרן ואסף דרור לפני כמעט עשור, חתונה שהסתיימה במותם של 23 בני אדם, ותיזכר לדיראון כ"אסון וורסאי", היא תמונה שאוי לחופש הביטוי ואוי לזכות הציבור לדעת, אם לא הייתה מפורסמת; האם ניתן להעלות על הדעת, שלא ניתן יהיה לפרסם תמונתו של פצוע מטיל באשקלון, סוגייה שיש לה חשיבות עליונה להשפעה על-דעת הקהל בישראל ובעולם, או תמונתו של פצוע תאונת דרכים, שעה שתאונות הדרכים אינן יורדות מסדר היום הציבורי ויש בכך כדי להגיע לליבם ולראשם של נהגים בישראל?

26. הדוגמאות בעניין זה – רבות הן, כפי שלצערנו, רבים האירועים הפוקדים את מדינת ישראל. סיווג כל הדוגמאות הללו כניסיון לפרובוקציה, הוא סיווג כוללני ולטעמנו, גורף ושגוי.

27. ראוי לציין בהקשר זה, כי העיתונים מגלים אחריות רבה בפרסום תמונות מהסוג הזה. תמונות גראפיות או פלסטיות לא מוצאות את דרכן לכותרות העיתונים. קיימת התחשבות גדולה הן במצולמים והן ברגישותם של הקוראים. לכן, נדמה כאילו ההכבדה בעניין מיותרת והתיקון אינו דרוש.

28. כך למשל סעי' 9 לתקנון האתיקה המקצועית של העיתונות שכותרתו "קורבנות" הוא מן הגורפים, הארוכים והמפורטים שיש. וזו לשונו:

קורבנות

9. א. ...

ב. בקבלת החלטה בעניין פרסום שם, צילום או פרטים מזהים אחרים של אדם שנספה או שנפגע באופן חמור במלחמה, בתאונה או באסון אחר, יתחשבו העיתון והעיתונאי בבקשת בני משפחת הקורבן שלא ליתן פרסום לפרטים אלה וישקלוה כנגד העניין הציבורי בפרסומם. הפרסום יהיה באופן, במידה וברגישות הראויים.

ג. ...

ד.

ה. ...

ו. בקבלת החלטה בעניין פרסום שם, צילום או פרטים מזהים אחרים של קורבן פשיעה, יתחשבו העיתון והעיתונאי בבקשת הקורבן שלא ליתן פרסום לפרטים אלה וישקלוה כנגד העניין הציבורי בפרסומם. הפרסום יהיה באופן, במידה וברגישות הראויים.

ז. ...

כאמור, נודה ליו"ר הוועדה וצוותו באם יואילו לסייע בידינו בחלוקת מזכר זה למשתתפים בדיון הוועדה.

ליאת ברזני, עו"ד

בכבוד רב,

שירה בריק – חיימוביץ', עו"ד

מיבי מוזר, עו"ד